



GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>



Araştırma Makalesi • Research Article

Nef'î'nin Şiirlerinde Âşık: İki Gazel İki Tavrı

Lover in the Poems of Nef'î: Two Ghazels Two Attitudes

Fettah KUZU^{a*}

^a Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-4870-3760

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 4 Nisan 2023

Kabul tarihi: 3 Mayıs 2023

Anahtar Kelimeler:

Nef'î,

Âşık,

Aşk,

Övgü,

Kibir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: April 4, 2023

Accepted: May 3, 2023

Keywords:

Nef'î,

Lover,

Love,

Praise,

Arrogance.

ÖZ

Klasik Türk edebiyatı sahasında eser vermiş olan şairler genel anlamda şiirlerinden bahsederken çok fazla tevazu göstermezler. Hemen hemen tüm nazım şekillerinde ama daha ziyade gazellerin mahlas beyitleri ile kasidelerdeki fahriye bölümlerinde şairlerin şiir ve şair ile ilgili mülahazalarının ve bu bağlamda kendi şairlik durumlarına dair değerlendirmelerin yer aldığı görülmektedir. Bu değerlendirmeler genel anlamda dönemin şiir anlayışının, daha özel ve öznel olarak da şairlerin edebî bakış açılarını ortaya koymak suretiyle poetik eleştiriye malzeme sunmaktadır. Nef'î 17.yüzyılın, özellikle kaside nazım şeklinde kaleme aldığı şiirleriyle meşhur, usta bir şairdir. Onun kasidelerindeki en belirgin özelliklerden biri özellikle kasidenin fahriye bölümünde ortaya çıkan orijinal söylemdir. Nef'î sadece kasidelerinde değil diğer şiirlerinde ve özellikle gazel nazım şekliyle kaleme aldığı manzumelerin makta beyitlerinde de kendi şairliği ve şiirleri hakkında oldukça iddialı ve abartılı övgü ifadeleri kullanmaktadır. Klasik Türk şiirinde şairler çoğu zaman sadece şair olarak değil aynı zamanda şiirin kahramanı durumundaki "âşık" olarak iki farklı temsil görevi üstlenmektedir. Diğer bir ifadeyle şair hem şair olarak hem de âşık olarak iki farklı rol üstlenmiş bir mahiyet arz etmektedir. Ancak üstlenilen bu iki rol, şairin kişilik özellikleri bağlamında genellikle iki farklı yönde tezahür etmektedir. Nef'î, bazı beyitlerinde aşkın tüm olumsuzlukları karşısında çaresiz ve zavallı bir âşık olarak maşukundan merhamet dilenen bir âşık diliyle konuşurken bazı beyitlerde bu olumsuz duruma başkaldırılmış, isyankâr ve hatta tehditkâr bir âşık edasıyla ortaya çıkmaktan çekinmemektedir. Bu çalışmada, bir şairin duyu ve düşünce âlemindeki dalgalanmalar neticesinde şiirine yansıyan farklı hatta bazen birbirine tezat teşkil edecek mahiyetteki söylem özellikleri, klasik Türk şiirinin usta şairlerinden Nef'î'nin, şiirlerinde ortaya koymuş olduğu aşk ve âşık ile ilgili mülahazaları bağlamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

ABSTRACT

The poets who composed literary work in the field of classical Turkish literature, did not act modestly when speaking of their poems. Evaluations about their thoughts on their poems and in this term their personal poetic situations can be observed almost in all poem forms but especially in pseudonym verses of ghazels and the part of "fahriye" (the part in which poet praise himself) within qasidas. These evaluations provide material for poetic criticism by propounding the poetic mentality of the period in general and perspectives of themselves in a more particular and subjective manner. Nef'î is one of the featured poets of 17th century famous especially with qasida form poems. One of the most explicit characteristics in his qasidas is the original discourse generated in "fahriye" (self praise) of his qasidas. Nef'î uses exaggerated praise statements about his poetic talent and poems

in not only his qasidas but in all poems especially in pseudonym couplets of ghazal form poems. In classical Turkish poetry poets most of the time behave as not only poets but as lovers who are the main characters of their poems as well. In other words poet has two different roles as being both a poet and a lover. However those two different roles of poet appears in two different ways in the context of his personality. Nef'î in some couplets speaks as a helpless and poor lover against all negative consequences coming from love in the mood of asking for compassion from his beloved whereas in some couplets he does not refrain from coming forward as a revolt, rebellious and even threatening lover against that negative situation. In this study, different and sometimes contradictory discourse properties reflected to his poems as a result of the fluctuations on the emotions and thoughts of a poet are to be evaluated in terms of the considerations about love and lover propounded in the poems of Nef'î who is accepted as one of the greatest poets of classical Turkish poetry.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: fettahkuzu@hotmail.com

EXTENDED ABSTRACT

The poets who composed literary work in the field of classical Turkish literature, did not act modestly when speaking of their poems. Evaluations about their thoughts on their poems and in this term their personal poetic situations can be observed almost in all poem forms but especially in pseudonym verses of ghazels and the part of “fahriyye” (the part in which poet praise himself) within qasidas. These evaluations provide material for poetic criticism by propounding the poetic mentality of the period in general and perspectives of themselves in a more particular and subjective manner.

In classical Turkish poetry poets most of the time behave as not only poets but as lovers who are the main characters of their poems as well. In other words poet has two different roles as being both a poet and a lover. However those two different roles of poet appears in two different ways in the context of his personality. The artist who as a poet does not flinch from developing an assertive and fearless speech, figures utmost a passive, aggrieved, mournful and miserable portrait when implying himself as a first-person narrator in the role of lover. In this regard great poet Fuzuli seem to push the boundaries with regard to adoption, internalisation and most of the time affirmation of pain and agony coming from love and beloved. For a reader, who is unfamiliar with the tradition of classical Turkish poetry, this obedient affirmation against pain, agony and rigor causes the envision of Fuzuli poem as a manifestation field for emotions of a masochist lover.

Certainly, love phenomenon and extraordinary passive and non resistance affirmation situation of lover type subject to the negative consequences of this love do not appear equally clear and exaggerated for all poets belonging to the tradition of classical Turkish poetry. Both view of life and characteristic properties of poets have a crucial impact on designating thematic structures of their poems and developing personal styles. Accordingly, depending upon these personal differences some poets talk as lovers displaying an attitude of having exactly contrariwise features, intolerating the pain and sorrow coming from love and beloved, in the act of reproaching and complaining, sometimes rebellious and even threatening, in their poems. Sometimes same feeling and attitude can be seen to take part in an utterly different nature within the verses of two poets having two different temperaments and hence two distinct styles. In fact, while Fuzuli speaks as quiescently or in other words helpless and poor in terms of classical Turkish poetry even in case of rebel, an other poet would utter his rebel by threat of devastation the universe. Nef'î is one of the prominent poets of classical Turkish poetry with his distinguishing and to some degree contrarian style.

Nef'î is one of the featured poets of 17th century famous especially with qasida form poems. One of the most explicit characteristics in his qasidas is the original discourse generated in “fahriyye” (self praise) of his qasidas. Nef'î uses exaggerated praise statements about his poetic talent and poems in not only his qasidas but in all poems especially in pseudonym couplets of ghazal form poems. This attitude of Nef'î can be seen to a degree normal since many poets have similar features about the self evaluations on their artworks. However, one of his important speciality is the wounding and barbed tongue observed in his poems written in lampoonry and this explains the self confidence and a little unrestrained expressions existing in his poetic genre. With regard to the differentiation in poetic style, Nef'î in some couplets speaks as a helpless and poor lover against all negative consequences coming from love in the mood of asking for compassion from his beloved whereas in some couplets he does not refrain from coming forward as a revolt, rebellious and even threatening lover against that negative situation. In this sense, different approaches of the poets upon the same issues, different reflections given in different poems to the same situation are important in determining their artistic personalities in an accurate way and detecting different perspectives in classical Turkish poetry.

In this study, different and sometimes contradictory discourse properties reflected to his poems as a result of the fluctuations on the emotions and thoughts of a poet are to be evaluated in terms of the considerations about love and lover propounded in the poems of Nef'î who is accepted as one of the greatest poets of classical Turkish poetry.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı sahasında eser vermiş olan şairler genel anlamda şiirlerinden bahsederken çok fazla tevazu göstermezler. Hemen hemen tüm nazım şekillerinde ama daha ziyade gazellerin mahlas beyitleri ile kasidelerdeki fahriye bölümlerinde şairlerin şiir ve şair ile ilgili mülahazalarının ve bu bağlamda kendi şairlik durumlarına dair değerlendirmelerin yer aldığı görülmektedir. Bu değerlendirmeler genel anlamda dönemin şiir anlayışının, daha özel ve öznel olarak da şairlerin edebî bakış açılarını ortaya koymak suretiyle poetik eleştiriye malzeme sunmaktadır.

Klasik Türk şiirinde şairler çoğu zaman sadece şair olarak değil aynı zamanda şiirin kahramanı durumundaki “âşık” olarak iki farklı temsil görevi üstlenmektedir. Diğer bir ifadeyle şair hem şair olarak hem de âşık olarak iki farklı kimlik sahibi kişiliğiyle var olmaktadır. Ancak sahip olunan bu iki kimlik veya üstlenilen bu iki rol, şairin kişilik özellikleri bağlamında genellikle iki farklı yönde tezahür etmektedir. Şair olarak oldukça iddialı ve pervasız bir söylem geliştirmekten çekinmeyen sanatçı, ortaya koyduğu ve çoğu kez “ben anlatıcı” olarak kendini ifade ettiği âşık karakterinde son derece edilgen, mağdur, kederli ve zavallı bir portre çizmektedir. Bu bağlamda mesela büyük şair Fuzûlî, aşktan ve maşuktan kaynaklanan acı ve ıstırapı kabullenme, içselleştirme ve çoğu kez olumlama noktasında sınırları zorlayan bir görüntü arz etmektedir. Acı, keder ve cefaya karşı bu itaatkâr kabulleniş, klasik şiir geleneğine aşına olmayan bir okur için Fuzûlî şiirini, mazoşist bir âşığın duygu dünyasının bir dışavurum alanı olarak tasavvuruna sebep olabilecek mahiyettedir.

Elbette Fuzûlî'nin, şiirlerinde işlemiş olduğu aşk olgusu ve bu aşkın olumsuz neticelerine maruz kalan âşık tipinin sıra dışı bu edilgen ve tam bir teslimiyete dönüşmüş kabullenme durumu, klasik Türk şiir geleneği şairlerinin tamamı için aynı derecede belirgin ve abartılı biçimde tezahür etmemektedir. Hatta aşkın şiirde yer alış fonksiyonu dahi şairden şaire değişebilmektedir. Mesela Fuzûlî ve Bâkî gibi klasik Türk edebiyatının iki büyük şairi, aşk konusundaki tavırlarında iki farklı duruş ortaya koymaktadır. “Bu manada Fuzûlî aşkın şiirini yazan, şiiri aşkın anlatılmasında araç olarak kullanan ‘aşkın şairi’ iken Bâkî şiire âşık, aşkı şiirinin teşekkülünde araç olarak kullanan bir ‘şiir âşığı’ olarak eserlerini meydana getirmiştir” (Kuzu, 2018, s. 151). Gerek hayata bakışları gerekse mizaç özellikleri şairlerin şiirin tematik kurgusunu belirlemelerinde ve kişisel üslup geliştirmelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bu kişisel farklılıklara bağlı olarak bazı şairler şiirlerinde tam aksi yönde özellikler taşıyan, aşktan ve maşuktan kaynaklı gam ve kedere tahammülsüz, sürekli sitem ve şikâyet hâlinde, bazen isyankâr ve hatta tehditkâr bir tavır sergileyen âşıkların diliyle konuşmaktadır. Bazen aynı duygu ve tavrın iki farklı mizaca ve dolayısıyla üsluba sahip iki şairin mısralarında bambaşka mahiyette yer aldığı görülmektedir. Öyle ki Fuzûlî, isyan ettiğinde bile pasif, klasik şiir terminolojisiyle “bîçâre” veya “zavallı” bir eda ile konuşurken bir diğer şair isyanını, kâinatı yakıp yıkma tehdidiyle dile getirebilmektedir. Klasik Türk şiirinin ayırt edici ve bir dereceye kadar da aykırı sayılabilecek farklı üslubu ile öne çıkan önemli şairlerinden biri de Nefî'dir.

Nefî 17.yüzyılın, özellikle kaside nazım şeklinde kaleme aldığı şiirleriyle meşhur, usta bir şairidir. Onun kasidelerindeki en belirgin özelliklerden biri özellikle kasidenin fahriye bölümünde ortaya çıkan orijinal söylemdir. Nefî sadece kasidelerinde değil diğer şiirlerinde ve özellikle gazel nazım şekliyle kaleme aldığı manzumelerin makta beyitlerinde de kendi şairliği ve şiirleri hakkında oldukça iddialı ve abartılı övgü ifadeleri kullanmaktadır. Bu yönüyle Nefî, yukarıda aşk ve şiir bağlamında mukayese edilen iki büyük şairden Bâkî'nin söylemine ve tavrına daha yakın bir duruş sergileyerek şiiri önceleyen, âdeta aşkı şiirsel bir malzeme olarak kullanan bir şair görüntüsü vermektedir. Hasan Aktaş'ın ifadesiyle “Şair, şairlik saltanatının büyüüne o kadar kapılmıştır ki büyük kralların, mutlak sultalarına yönelen en küçük itiraz ve muhalefete tahammül edemeyişleri gibi, çevresinden gelen itiraz ve engellemelere tahammül

edemez” (Aktaş, 2011, s. 54). Nefî'nin bu tutumu birçok şairde kendini gösteren bir hususiyet olması noktasında bir dereceye kadar olağan karşılanabilecek bir davranış olarak kabul edilebilir. Ancak onun önemli bir özelliğinin de hiciv türünde ortaya koymuş olduğu şiirlerde kendini gösteren oldukça keskin ve sivri bir dile sahip olduğu hakikati, onun üslubunda kendini açıkça gösteren özgüvenli ve biraz da pervasız anlatım özelliğini daha da anlaşılır hâle getirmektedir.

Bu çalışmada, bir şairin duygu ve düşünce âlemindeki dalgalanmalar neticesinde şiirine yansıyan farklı hatta bazen birbirine tezat teşkil edecek mahiyetteki söylem özellikleri, klasik Türk şiirinin usta şairlerinden Nefî'nin, şiirlerinde ortaya koymuş olduğu aşk ve âşık ile ilgili mülâhazaları bağlamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

İnceleme

Şiirlerinde ben anlatıcı sıfatıyla konuştuğu âşık rolünden daha öncelikli ve önemli özelliği Nefî'nin bir şair olmasıdır. Dolayısıyla şiirlerinde kendi sanatçı kişiliğine işaret eden söylemleri, onun bir âşık olarak sergilediği kişilik özelliklerinin anlaşılması noktasında da ayrı bir önem arz etmektedir. Nefî, daha Dîvânı'ndaki ilk kasidesi ile şairliğini muhatabına kabul ettirmek isteyen bir görüntü arz etmektedir. Şair, “sözüm” redifi çerçevesinde ortaya koyduğu beyitlerin tamamında kendi şairliği ve şiirine dair oldukça mübalağalı övgülerde bulunmaktadır. Zamana, gayb âleminin eşi benzeri görülmemiş bir armağanı olarak nitelendirdiği şiiri için aşağıdaki beyitte şu ifadeleri kullanmaktadır:

Bir güherdir ki nazîrin görmemiştir rûzgâr

Rûzgâra âlem-i gayb armağanıdır sözüm (K.1/2)

“Sözüm, zamana gayb âleminden bir armağan, eşi görülmemiş bir mücevherdir.”

Şiirini sadece maddi değer açısından bir mücevher olarak tasavvur etmekle yetinmeyen şair, şiirinin kaynağını “âlem-i gayb” olarak belirtirken ona ilâhî bir nitelik atfetmekten çekinmemektedir. Nefî'nin bu kasidesi ile ilgili bir çalışmada Osman Horata söz konusu beyit özelinde yapmış olduğu değerlendirmede “İkinci beyitte de şair sözünü gayp âleminden yani Allah'tan armağan olan, benzeri görülmemiş bir inciye benzetir. Şaire göre, ilahî sırlara vâkıf olmak isteyenler, şairin bu kasidesini okumak ve anlamak zorundadır” (Horata, 2012, s. 147) şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır. Na't türündeki bu kasidede şairin peygamber övgüsünü arka plana atmış görüntüsünü farklı bir yaklaşımla değerlendiren Horata, şairin, şiirine yüklemiş olduğu ilahilik niteliğini, şiirin memdûhu olan peygamberi anlatmasına bağladığı iddiasındadır. Diğer bir ifadeyle şairin muhatabına, bu şiirde anlatılanları anlamak suretiyle peygamberin ve gayba ait hakikat bilgisinin anlaşılabilmesine işaret ettiğine dikkat çekmektedir. Şiirin türü bu iddiayı kabul edilebilir kılmakla birlikte Nefî'nin gerek şiirlerinde tasavvuf, hakikat ve benzeri hususları önceleyen bir şair olmaması gerekse beyitteki bağlamın methiyeye biraz da zorlama bir bağlantı oluşturmaktan ziyade bizzat şiirine bir değer biçme anlamına daha uygun bulunması, yapılan değerlendirmeyi sorgulanır hâle getirmektedir.

Nefî şairliği noktasında hiçbir şekilde tevazu göstermeyen ve bu hususta kadrinin bilinmemesi ile ilgili herhangi bir endişe taşımayan kendinden emin hâlini şu şekilde ifade etmektedir:

Rûzgâr ihsânımı bilmiş benim yâ bilmemiş

Âleme feyz-i hayât-ı câvidânîdir sözüm (K.1/3)

“Zamanın ihsanımı bilsin veya bilmesin, sözüm âleme sonsuz hayat feyzidir.”

Daha bir önceki beyitte şiirini bir armağan olarak sunduğu “rüzgâr” bu beyitte şiiri takdir edememe ihtimali ile ele alınmakta ve bu ihtimalin bir öneminin bulunmadığına dikkat çekilmektedir. Bunu yaparken Nefî, zamanı şiirin âdeta bir armağan niteliğinde sunulduğu taraf olmaktan çıkarmakta ve şiirini daha büyük bir alana yani âleme sonsuz bir hayat bahşeden feyz kaynağı olarak yeniden tanımlamaktadır.

Klasik Türk şiirinde birçok şair şiirleri ve sanatçı kişilikleri ile ilgili değerlendirmelerini genellikle Arap, Fars ve Türk şiirinde öne çıkan şairler ve onların eserleriyle mukayese etmek suretiyle ortaya koymaya çalışırlar. Bu mukayese genellikle usta kabul edilen şair ve eserini takdir ve taltif etmek kendi eserini de bu şairin eserine benzeterek değer biçmek şeklinde gerçekleşir. Ancak Nefî gibi özgüveni yüksek şairlerde durum kendi şiirlerinin bu mukayeseden galip çıkmasıyla neticelenir. Bloom bu durum için “Şairler güçlendikleri zaman falancanın şiirlerini okumazlar, zira gerçekten güçlü şairler yalnızca kendi şiirlerini okuyabilirler. Onlara göre anlayışlı olmak zayıflıktır ve etraflı ve adil karşılaştırmalar yapmak seçilmiş biri olmamaktır.” (Bloom, 2008, s. 59) ifadeleriyle özetlemektedir. Nefî de adeta kendi kendinin ustası bir şair kimliğiyle kendinden üstün bir şair kabul etmeyecek kadar iddialı bir sanatkârdır. Metin Akkuş benzer biçimdeki değerlendirmesinde “Nefî'nin kendine olan sonsuz güveni şiir diline ve ölçüsüne hâkim oluşundan da kaynaklanır. Kişiliğine duyduğu güven sanatta tek olma hırsı ile sürüp gider. Sanat hırsı yüksek perdeli söyleyişini süsler, pekiştirir.” (Nefî, 1993, s. 26) sözleriyle onun şiire olan hâkimiyetinin haklı özgüvenine meşruiyet kazandırdığı iddiasında bulunmaktadır.

Şairliği hususunda oldukça iddialı ifadeler kullanmaktan çekinmeyen Nefî, şiirinin kahramanı olan âşık olarak da kendinden emin, vakur ve metanetli bir tavır sergilemektedir. Bu tavır bazen Fuzûlî'de olduğu gibi aşkın sıkıntılara göğüs germedeki başarısı üzerine şekillenirken bazen de bir başkaldırı ve isyan edasına bürünmektedir. Nefî'nin bir yönden özgüven bir yönden de tekebbür göstergesi olarak değerlendirilecek üslup özelliklerinden biri de birinci teklik ve çokluk şahıs olarak konuştuğu beyitlerin fazlalığıdır.

Şair, sözün kendine Tanrı vergisi olduğu inancındadır. Sanatına duyduğu bu sarsılmaz güven benliğini ön plana çıkarır. Prof. Dr. Orhan Okay, şairin benlik davasının gazellerinde de ortaya çıktığını belirtir. Yazının devamında Nefî'nin 29 gazelinde ‘ben’ zamiriyle ilgili redif ve kafiyeler kullanıldığını, ‘biz’ derken de şairin grup içindeki ‘ben’i kibir derecesinde işlediğini dikkatlere sunar (Nefî, 1993, s. 25).

Nefî'nin gerek şair olarak gerekse şiirinin öznesi durumundaki âşık sıfatıyla sergilemiş olduğu bu kibir derecesindeki “ben” merkezli söylem özellikleri, onun kendini fazlaca beğenen, kendine âşık bir narsist olarak değerlendirilmesine dahi yol açmıştır.

Nefî'nin şiirleri klasik edebiyatta fahriye söyleme geleneğinin bir parçası olarak değerlendirmek mümkün görünse de şairin övünmeye bu kadar meyyal olmasının sadece fahriyeyle izahı mümkün değildir. Zira Nefî'nin kendi şiirlerini Allah vergisi bir yetenek olarak görmesi, şiirlerinin mucizevî bir yönü olduğunu ve kimsenin kendisiyle boy ölçüşmeyeceğini belirtmesi, peygamberi överken bile kasidenin neredeyse tamamına yakını kendisinden bahsetmesi, onun narsist kişiliğinin bir tezahürü olduğunun açık bir göstergesidir (Yalçın ve Bozkurt, 2020, s. 190-191).

Her ne kadar bu şekilde bir nitelendirmeyi haklı çıkaracak özellikler ortaya koysa da Nefî'nin bir sanatçı olarak eserini yüceltmesine ya da bir âşık olarak konuşurken sergilemiş olduğu iddialı tutumuna bağlı olarak onu narsist olarak vasıflandırmak haksız bir tutum olacaktır. Sanatçı ve özelde şair için eserine bir değer biçme söz konusu olduğunda tevazu söz konusu değildir. Hatta birçok şairde gözlemlenen tevazua ait söylemlerin dahi içerisinde gizli bir tekebbür barındırdığı söylenebilir.

Edebiyat araştırmacıları Nefî'nin, edebî şahsiyetinin gelişiminde en fazla etkilendiği şairin meşhur Arap şairi Mütenebbî olduğu hususunda birleşmektedir. Bu iki şairi

fahriyelerindeki “ben”in tezahürü bağlamında değerlendirdiği bir çalışmasında Derya Subaşı şu dikkat çekici tespitlerde bulunmaktadır:

Bir insanda bulunan özgüven, bilgi birikimi ve kabiliyet birleşince ortaya çıkan benlik duygusunu her iki şair özellikle de dini kavramlarla birlikte bir abartı unsuru olarak kullanmışlardır. Şiirlerinin ününün tüm dünyayı sarması, kendileri gibi bir söz ustasının nadir bulunması, konumlarının peygamber menzilesinde olması gibi ifadelerle tezâhür eden “ben”; bu iki şairin bu denli dikkat çekmesinin, bugün bile sevilmesinin ve üzerinde çalışma yapılmasının nedeni olmalıdır. İncelenen kasidelerde her iki şairin gerek kişiliklerini övmek gerekse şiirlerini göklere çıkarmak konusunda abartıdan kaçınmadıkları görülmektedir (Subaşı, 2021, s. 565).

Kendileri ile ilgili abartılı övgülerde bulunmalarının aslında onların ulaşmış oldukları haklı şöhretin sebebi olarak tespit eden Subaşı’nın ifadeleri, bir anlamda yukarıda Nef’î’ye isnat edilen narsistlik iddiasına bir çeşit reddiye niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle “ben”in bu kadar öncelenmesi ve yüceltilmesi şairlerin dikkatleri üzerlerine çekme, sevilme ve araştırılma sebebi olarak gösterilmektedir.

Nef’î’nin şiirlerinde kullanmış olduğu farklı üslup, en belirgin şekilde Dîvânî’nda yer alan şiirler ile Sihâm-ı Kazâ adlı eserindeki manzumeler arasındaki farklı söyleyiş özelliklerinde tezahür etmektedir.

Oysa Nef’î’ye ait olarak bilinen Sihâm-ı Kazâ ile Türkçe Divan kelime kadrosu bakımından karşılaştırıldığında iki farklı insanla karşılaşılmaktadır. Bir insanın kelime dünyasının ona atfedilen iki eserde bu derece farklılaşması dikkat çekicidir, üzerinde ciddi üslup çalışmaları gerektiren bir durumdur. Türe, döneme ve farklı şairlere göre bazen küçük üslup farklılıklarının olması doğaldır. Burada ise, şair aynı, muhataplar aynı, dönem aynı, tür aynı, zevk aynı... fakat üslup farklıdır (Akgül, 2012, s. 52).

Akgül’ün de işaret ettiği üzere Sihâm-ı Kazâ’da ağır hakaret içeren ifadeler yer yer argo hatta galiz küfür düzeyinde oldukça rahatsız edici boyutlardadır. Oysa Dîvân’da yer alan hiciv ve istihza yollu bazı beyitlerde şiirsel estetiğe aykırı, bayağı ve çirkin ifadeler rastlamak mümkün değildir. Bu durum şairin ruh ve duygu dünyasının şiirin amacına muvafık şekilde bir dışavurum sergilediğini kanıtlar niteliktedir. Bu değişken ruh hâli, onun şiirindeki âşık tipinin, aşktan kaynaklanan tüm olumsuz durumlar karşısında takındığı iki farklı tutumu daha anlaşılır hâle getirmektedir.

Yer yer Fuzûlî’deki âşığı anımsatan, her türlü cefaya karşı dirençli, razı ve hatta istekli biri olarak tezahür eden Nef’î’nin şiirindeki âşık bu yönüyle âdeta aşkın ve âşıklığın kurallarını ortaya koyma iddiasında bir tavır sergilemektedir.

Ne eşk-i dîde lâzım olur dilbere ne âh

Âşık tahammül eylemeyince cefâsına

Nef’î bize ne gamze gerek ne nigâh-ı dost

Biz mâiliz güzellerin en bîvefâsına (G. 114/4-5)

“Âşık cefasına tahammül eylemeyince gözyaşı ve âh dilbere lazım değil, Nef’î! bize gamze de dostun bakışı da lazım değil, biz güzellerin en vefasızına meyilliyiz.”

Yukarıdaki beyitlerin ilkinde cefaya tahammülü aşkın olmazsa olmaz bir kaidesi olarak belirleyip gözyaşı ve âh ile menzile ulaşamayacağına dikkat çeken Nef’î, ikinci beyitte de âşığın beklentileri üzerinden bir hüküm vermektedir. Gerçek bir âşığın sevgiliden ne gamze ne de nigâh beklentisi olmamalıdır. Burada geçen “gamze” ve “nigâh-ı dost” ibareleri biri olumsuz diğeri olumlu nitelikli, bakma eylemiyle ilgili iki durumu ifade etmektedir. Sevgilinin yan bakışı olarak tanımlanan gamze, bir ok veya mızrak olarak tasavvur edilen ve âşığı yaralayıp acılara sebep olan bir cefa aracıdır. Dostun bakışı veya bağlama göre daha uygun ifadeyle dostça bakış olarak açıklanabilecek “nigâh-ı dost” tamlaması ise merhamet, sevgi ve şefkat dolu

bir bakışı tanımlamaktadır. Maşuka ait her iki bakıştaki ortak özellik âşık ile ilgilenmenin nişaneleri olmalarıdır. Her ikisinin de gereksizliğine vurgu yapılırken sevgiliye karşılıksız, menfaatsiz ve mutlak bir aşkla bağlanmaya işaret bulunmaktadır. Bu yüzden sevgilinin en vefasızına talip olmaktan bahsedilmektedir.

Aynı şair bazı şiirlerinde tam tersi karaktere sahip bir âşık kimliğiyle oldukça kendinden emin, pervasız hatta arsız biri olarak üst perdeden konuşmaktan çekinmemektedir.

Nef'î gibi küstâh ol eğer âşık olursan

Zîrâ eremez vuslata mahcûb-ı muhabbet (G. 16/7)

“Eğer âşık olursan Nef'î gibi küstah ol, zira sevgide mahcup olan vuslata eremez.”

Bir önceki beyitlerin aksine bu beyitte Nef'î âşıklıkla ilgili bambaşka bir hükümde bulunmaktadır. Maşukun her türlü cefasına kayıtsız bir teslimiyetle rıza gösteren âşık gitmiş, onun yerine, sevgiliye kavuşmak için küstah olmanın gerekli olduğuna inanmış bir âşık gelmiştir. Beyitte âşık için davranış biçimi olarak önerilen “küstâh” olma kavramı, bir yönüyle pervasızlığa işaret ederken diğer taraftan arsızlık ve edepsizlik gibi ahlaki anlamda daha uç aykırı davranışlara imada bulunmaktadır.

Nef'î bazı şiirlerinde oldukça zayıf karakterli ve edilgen bazı şiirlerinde ise tam tersi istikamette güçlü, korkusuz ve daha baskın karakterli bir âşık dilinden maşukuna seslenirken bazı beyitlerde her iki âşık tipinin arasında daha mutedil, dikkatli ve ölçülü üçüncü bir âşık profili çizmektedir.

Bildirirdim derdimi bir âh ile cânâne hep

Korkarım sûz-ı derûnumdan felekler yana hep (G. 12/1)

“Canana derdimi hep bir ah ile bildirirdim, korkarım içimdeki ateşten felekler hep yansın.”

Âşığın sevgilinin cefası karşısında bir tehdit unsuru olarak kullandığı en önemli silahlardan birisi, onun felekleri yakacak kadar güçlü ve yakıcı bir etkiye sahip olan “âh”ıdır. Beyitte bu bağlamda bir tehditle maşuka bir mesaj verilirken “korkarım” ifadesiyle aslında âşık tehdidini yumuşatmaya veya tehdidi daha örtük bir biçimde gerçekleştirmeye gayret etmektedir. Bir anlamda kendisinin böyle bir netice istemediği ancak durumun kaçınılmaz olduğuna dikkat çekmekte, maşuk ile münasebetinde bir açık kapı bırakmaktadır. Diğer bir ifadeyle beyitte, bazen tamamen savunmasız, çaresiz ve zavallı bir kabul edişle cefaya katlanmak zorunda kalan âşık profili ile tamamen pervasız, minnetsiz ve tehditkâr tavırlı bir âşık profili arasında, ara form olarak tanımlanabilecek bir âşık portresi çizilmektedir.

Buraya kadar çeşitli beyitler ışığında açıklanmaya çalışılan iki farklı âşık tipi ile ilgili olarak Nef'î'ye ait iki gazel, şairin ruh hâlinin birbirinden farklı iki veçhesini göstermesi bakımından ilginç bir görüntü arz etmektedir.

İncelemeye konu ilk gazel aruzun *Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün* kalıbıyla kaleme alınmış olup 7 beyitten müteşekkildir. İkinci gazel ise aruzun *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün* kalıbıyla yazılmış toplam 5 beyitlik bir manzumedir.

Tablo 1: 94 ve 48 numaralı gazeller

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün Gazel 94	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün Gazel 48
Derdim nice bir sînedeki pinhân ederim ben	Eşk ile sînedeki şerhayı nemnâk ederiz

Bir âh ile bu âlemi vîrân ederim ben	Âşıkız mihr ü muhabbet yolunu pâk ederiz
Âh ile komam dilleri zülfünde huzûra Cem'iyet-i ağıyârı perîşân ederim ben	Kendimizden ne kadar bîhaber etse bizi aşk Ol kadar zevk-i gam-ı fırkati idrâk ederiz
Cem'iyet-i ağıyârı ger etmezse perîşân Çarh-ı feleği aksine gerdân ederim ben	Çekmesin diyü ta'ab girmede peykânı dile Tîrine karşı durup sînemizi çâk ederiz
Yâr olmayıcak zehr-i sitemdir bana bâde Bilmem nice def'-i gam-ı hicrân ederim ben	Yine sen istediğin yerde gezersin güzelim Cismimiz yok yere yolunda hemen hâk ederiz
Gûyâ ki olur dîdelerim maden-i yâkût Her gâh ki yâd-ı leb-i cânân ederim ben	Nazmımızla nola kılsak gamı şevka tebdil Zehri ey Nef'î biz efsûn ile tiryâk ederiz
Bu hâl ile âvârelik el verse bana ger Baştan başa dünyâyı gülistân ederim ben	
Nef'î gibi yârâna demem dahi nazîre Yâ bu gazeli zîver-i dîvân ederim ben	

“Ederim Ben” Redifli Gazelin Açıklanması

1. Beyt

Derdim nice bir sînde pinhân ederim ben

Bir âh ile bu âlemi vîrân ederim ben

“Ben derdimi sînde daha ne kadar gizlerim? Bir ah ile bu âlemi viran ederim.”

Âşık ve âh kavramları neredeyse birbiriyle özdeşleşmiş iki kavramdır. Âh göklere kadar çıkıp gökyüzünü kaplayan bir ateştir. Bu yönüyle genelde bir tehdit unsuru olarak kullanılmaktadır. Ancak bu tehdit genellikle gizli, örtülü bir tehdittir. Ancak Nef'î bu tehdidi oldukça net ve açık bir şekilde ifade etmekten kaçınmamış, tüm âlemi yerle bir etme iddiasıyla içerisinde bulunduğu zorlu durumu anlatmaya çalışmıştır. İçerisinde saklamaya çalıştığı acı ve ıstırapın meydana getirdiği ruhsal ve duygusal sıkışmışlık hâlini sızlanarak değil meydan okuyarak dile getirmeye çalışmıştır.

2. Beyt

Âh ile komam dilleri zülfünde huzûra

Cemiyet-i ağıyârı perîşân ederim ben

“Ben ah ile saçındaki gönüllerde huzur bırakmam, gayrlar (rakipler) topluluğunu perişan ederim.”

Klasik şiirde aşkın asli tarafları âşık ve maşuk olmakla birlikte bu iki tarafın arasında bulunan ve âşık için tahammül edilmesi güç bir mahiyet arz eden “rakîb” âşık için maşuk ile arasında engel teşkil eden, çoğu kez âşığın aşk yolunda en önemli motivasyon aracı olan işleviyle üçüncü bir taraf olarak dikkat çekmektedir. Rakip çoğu kez “gayr” veya “ağıyâr” kavramlarıyla genel anlamda âşık ve maşuk dışında kalan tüm şahısları veya daha metaforik bağlamda diğer tüm varlık formlarını temsil etmektedir. Nef'î'nin rakipleri perişan etmekle tehdidi; onları kıskanmasından, onlara karşı tahammülsüzlüğünden daha da önemlisi aşk yolunda onlarla gireceği mücadeleden mağlup çıkma endişesinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki

ilk mısırda onların maşukun saçlarında esaret altında bulunan gönüller olduğuna işaret etmesi, onların maşukun ilgisine mazhar oluşlarını göstermesi bakımından Nef'î'nin endişesini haklı çıkaracak mahiyettedir.

3. Beyt

Cemiyet-i ağyârı ger etmezse perişân

Çarh-ı feleği aksine gerdân ederim ben

“(Âhım) Eğer rakipler topluluğunu perişan etmezse, ben feleğin çarkını tersine çeviririm.”

Bir önceki beyitte “ağyâr”ı perişan etmekle tehdit eden Nef'î, adeta bunu başarmakta tereddüt edercesine tehdidin yönünü feleğe çevirmiş, bir önceki beyitte ortaya koyduğu özgüveni muhafaza edememiştir. Bu durum onun aşk yolunda kendinden çok da emin olmadığına, ciddi tereddütleri ve korkuları bulunduğu belki ümitlerinin tükenme noktasına geldiğine işaret etmesi bakımından ilginç bir mahiyet arz etmektedir.

4. Beyt

Yâr olmayacak zehr-i sitemdir bana bâde

Bilmem nice def-i gam-ı hicrân ederim ben

“Sevgili olmayınca şarap bana eziyet zehridir, bilmem ben ayrılık gamını nasıl def ederim?”

Âşık için bir önceki beyitte başlayan tedirginlik ve ümitsizlik durumu bu beyitte daha da belirgin bir hâle gelmekte, sevgiliden ayrı olmanın sebep olduğu dert ve kederin hiçbir suretle bertaraf edilemeyeceğinin itirafı dile getirilmektedir.

5. Beyt

Gûyâ ki olur dîdelerim maden-i yâkût

Her gâh ki yâd-ı leb-i cânân ederim ben

“Ben ne zaman ki cananın dudağını hatırlasam gözlerim sanki yakut madeni olur.”

İlk beyitte oldukça pervasızca konuşan âşık ikinci beyitten itibaren tedrici olarak yumuşamaya ve dilindeki keskinliği törpülemeye başlamıştır. Sevgiliyi andıkça kan ağladığını belirtirken kullandığı dil malzemesiyle âşıklıktaki durumuna bir kıymet takdir etmektedir. Gözlerdeki kanlı yaşın, membaı sevgilinin dudağı olan bir yakut madeni olarak tasavvuru hem bir değer biçme hem de bir acziyet ve kendini acındırma göstergesi olarak görünmektedir.

6. Beyt

Bu hâl ile âvârelik el verse bana ger

Baştan başa dünyâyı gülistân ederim ben

“Bu hâl ile eğer avarelik müsaade etse, ben dünyayı baştanbaşta gülistan ederim.”

Beyitlerin yukarıda izah edildiği gibi âşık tarafından tehditle başlayıp belli bir yumuşama durumuna gelmesi şeklindeki seyri bu beyitte biraz daha ilginç bir görüntü kazanmaktadır. Belli bir sakinlik ve durgunluk hâlini tecrübe eden adeta merhamete muhtaç bir zavallı durumundaki âşık dünyâyı bir gül bahçesine döndürme iddiasıyla konuşmaktadır. İlk bakışta olumlu ve sevimli gibi görünen bu söylemle âşık ilk beyitteki tehditkâr tutumuna geri dönmüş görünmektedir. Dünyâyı gülistan etmek aslında dünyâyı kana boyamak şeklinde oldukça ciddi bir tehdit ifadesi olarak bilinçli olarak kullanılmakta, âşık bir taraftan bir bahçıvan

veya ressam edasıyla güller içerisinde bir dünya vaadinde bulunurken öbür taraftan aba altından sopa gösterircesine dünyayı kana bulayacağını ima etmektedir. Ancak her iki ihtimalin de gerçekleşmesi şarta bağlanmış, avarelik hâlinin bu vaat veya tehdide mâni olduğu belirtilmiştir.

7. Beyt

Nef'î gibi yârâna demem dahi nazîre

Yâ bu gazeli zîver-i dîvân ederim ben

“Nef'î gibi dostlara artık nazire demektense ben bu gazeli dîvânımın süsü ederim.”

Mahlas beytinde Nef'î âşık rolünden çıkararak şairlik gömleğini giymekte ve şiirini oldukça iddialı sözlerle övmektedir. Burada şiirinin mükemmel olduğuna işaretle benzerinin yazılamayacağına dolayısıyla şair dostlarının bu şiire nazire yazmakla vakit kaybetmektense bu şiiri alıp tüm şiirlerin süsü olarak kabul etmeleri gereğine işaret edilmektedir.

Ben redifli gazelinde oldukça gür bir sesle âdeta bir meydan okuma ve tehdit edasıyla konuşan Nef'î, klasik şiirdeki alışlageldik mazlum ve zavallı âşıktan oldukça farklı bir dille konuşmaktadır. Klasik Türk şiirinde aşk ve maşuk ile ilgili şikâyetler yapılırken genelde bir sızlanma, acı ve kederden usanma, talihten şikâyet veya maşukun vefasızlık ve ilgisizliğine bir sitem söz konusu olmaktadır. Hâlbuki Nef'î maruz kaldığı tüm bu olumsuzluklar karşısında sızlanmak yerine herkesi ve her şeyi tehdit eden tavırla etrafına korku saçmaya çalışan kendinden emin, cüretkâr bir âşık edasında haykırmaktadır.

Nef'î'nin, “ederiz” redifli gazelinde çizdiği âşık portresi önceki gazeldekinden oldukça farklı bir görünüm arz etmektedir.

“Ederiz” Redifli Gazelin Açıklanması

1. Beyt

Eşk ile sînedeki şerhayı nemnâk ederiz

Âşıkız mihr ü muhabbet yolunu pâk ederiz

“Gözyaşıyla sinedeki yarayı nemlendiririz, âşık olduğumuz için sevgi ve muhabbet yolunu temizleriz.”

Beyt bir âşığın âşık sıfatıyla aşka dair tecrübelerini aktaran ifadelerle kurulmuştur. Aşka ulaşma yolunda çekilen acı ve ıstırapı temsilen dile getirilen “eşk” ve “şerha” kavramları birbiriyle ilişkilendirilmekte, eşkin yani gözyaşının sinedeki yarayı nemlendirmek ve yine bünyesindeki tuzun yakıcı özelliği ile iyileştirmek gibi bir fonksiyonu olduğu ima edilmektedir. İkinci mısradaki muhabbet yolunun temizlenmesi, gözyaşının yakıcı özelliği dolayısıyla. Suyun yakıcılığı klasik Türk şiirinde şarap ve gözyaşı gibi iki sıvı maddeye yüklenen oldukça önemli bir özelliktir. Bu yakıcılık arınma ve arındırma süreçlerinde âşık için önemli bir vasıta olmaktadır. Yanmak yaraları iyileştirmenin ötesinde yeniden doğuşu müjdelemesi bakımından çoğu kez bir “Anka” mazmununa işaret etmektedir. Ayrıca ateş genellikle yok edici etkisiyle menfi bir anlama sahip olsa da onun tıpkı su gibi bir temizleme ve arındırma fonksiyonu olduğu unutulmamalıdır. Bachelard ateşin bu fonksiyonunu “Ateşle arındırma ilkesinin daha çok bilgiye dayalı, bu nedenle de tinsel açıdan daha az etkili bir nedeni ateşin maddeyi ayrıştırması ve katkıları yok etmesidir. Başka bir deyişle, ateşten geçen bir şey türdeşleşir, böylece arılışır.” (Bachelard, 1999, s. 118) şeklinde ifade etmektedir. Bütün bu açıklamalar ışığında, burada konuşan âşığın, önceki gazeldekindene göre daha mutedil, sabırlı ve biraz da bilge bir edayla aşka dair açıklamalarda bulunduğunu söylemek mümkündür.

2. Beyt

Kendimizden ne kadar bihaber etse bizi aşk

Ol kadar zevk-i gam-ı firkatı idrâk ederiz

“Aşk bizi ne kadar kendimizden habersiz etse (biz) o kadar ayrılık gamının zevkini idrak ederiz.”

Önceki gazelde aşktan kaynaklanan gam ve keder karşısında adeta isyan hâlinde haykıran âşık burada tam tersine aşkın zorlu aşamalarından, maşuktan ayrı olma hâlinden zevk alacak kadar olgun bir duruş sergilemektedir. Aşkın âşığı kendinden bihaber etmesi aslında vuslatı müjdelemekte, çekilen acıların mükâfatı olan kavuşmaya işarette bulunmaktadır. İlk beyitte olduğu gibi burada da isyan ve şikâyet bir yana aksine bir memnuniyetin ifadesi söz konusu olmaktadır.

3. Beyt

Çekmesin diyü taab girmede peykânı dile

Tîrine karşı durup sînemizi çâk ederiz

“Peykanı gönle girmede zahmet çekmesin diye okuna karşı durup sinemizi yararız.”

Âşıklıkta sıkıntılara göğüs germenin çok görülmemiş örneklerinden biri olarak değerlendirilebilecek beyitte âşık, maşuk tarafından atılan okun temreninin rahatça âşığın sinesine saplanması için sinesini yarmaktan bahsetmektedir. Benzer ifadeleri sıklıkla kullanan Fuzûlî'nin şiirlerindeki âşığı kıskandıracak derecede iddialı bir âşık profili çizen Nef'î, selefine nazire yapar bir görüntü arz etmektedir.

4. Beyt

Yine sen istediğin yerde gezersin güzelim

Cismimiz yok yere yolunda hemen hâk ederiz

“Sen yine istediğin yerde gezersin güzelim, cismimizi senin yolunda yok yere toprak ederiz.”

Bir önceki gazelin hüsn-i makta beytinde dünyayı kana boyamaktan bahseden âşık bu gazelin hüsn-i makta beytinde varlığını maşuku uğruna yok etmekten bahseden fedakâr bir âşığa dönüşmüştür. Klasik Türk şiirinde sevgili ister ilahi bir maşuk yani Allah olsun isterse beşer olarak tasavvur edilsin her zaman uğruna can verilen, her türlü cefasına katlanılan, asla yüz çevrilmeyen bir makamı temsil etmektedir. Bu yönüyle ilk gazeldeki isyan ve tehdit içerikli söylemler ortaya koyan bir tip olmaktan ziyade bu gazeldeki gibi itaatkâr, cefaya karşı sabırlı, acı ve ıstıraba dayanıklı kalender bir profile sahiptir.

5. Beyt

Nazmımızla nola kılsak gamı şevka tebdîl

Zehri ey Nef'î biz efsûn ile tiryâk ederiz

“Nazmımızla gamı şevke değiştirsek ne var ki Ey Nef'î biz sihir ile zehri ilaç ederiz.”

Şiir vasıtasıyla gamı şevke çevirmekle adeta kendisini zehri ilaca dönüştüren bir büyücü olarak tasavvur eden Nef'î şiirdeki ustalığını dile getirmektedir. İlk gazel ile en önemli benzerlik bu beyitte kendini göstermekte, Nef'î şiir söylemede pek de mütevazı sayılmayacak bir biçimde şiirini ve şairliğini övmektedir. Nef'î'nin iki gazelinde âşığın aşk ve maşuk kaynaklı

acı ve ıstıraba karşı takındığı iki farklı tavırla ilgili anahtar kavramlar aşağıdaki tabloda mukayeseli bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: Âşığın iki gazeldeki farklı tavır ve hâlleri

Gazel 94	Gazel 48
tezcanlı, heyecanlı	soğukkanlı, sakin
fevri, asabi	sabırlı, iddialı, aşkta fedakâr, acıya dayanıklı
özgüvenli	özgüvenli
ben (1. teklik şahıs), tekebbür	biz (1. çokluk şahıs), tekebbür

Her iki gazelde âşık için ortak olan özelliklerin, her durumda sahip olunan özgüven ve yüksek benlik duygusu olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Nef'î şiirindeki âşık, sevgilinin cefasını kabul ederken bile zavallı ve çaresiz bir dil kullanmayacak kadar gururlu ve kibirli bir kişi hüviyetindedir.

Sonuç

Nef'î'nin üslubu ve şiir anlayışı ile ilgili çalışmalar genellikle onun kasidelerindeki fahriye ve methiyeleri ile Sihâm-ı Kaza merkezli hiciv anlayışı etrafında teşekkül etmiştir. Onun, şair olarak ortaya koymuş olduğu kişilik özellikleri birçok incelemenin konusu olmuşken, şiirinde ben anlatıcı sıfatıyla kendisini temsil eden âşık ve bu âşığın aşk anlayışıyla ilgili değerlendirmeler ihmal edilmiştir.

Benzer biçimde üsluptaki farklılaşma bağlamında bazen aynı konulara bambaşka perspektiflerden bakan bir şair portresi çizen Nef'î, bazı beyitlerinde aşkın tüm olumsuzlukları karşısında çaresiz ve zavallı bir âşık olarak maşukundan merhamet dilenen bir âşık diliyle konuşurken bazı beyitlerde bu olumsuz duruma başkaldırmış, isyankâr ve hatta tehditkâr bir âşık edasıyla ortaya çıkmaktan çekinmemektedir.

Edebiyat araştırmalarında aynı şair tarafından kaleme alınan şiirler üzerine yapılan incelemeler şairin edebî şahsiyetinin ortaya konulmasında genel bir çerçevenin çizilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Ancak bu çalışmalar neticesinde ulaşılan sonuçlar çoğu kez şairi belli bir kimliğe hapsetme, eserlerindeki farklılıkları ihmal etmek suretiyle onun sanatını tek yönlü açıklama gibi problemleri de beraberinde getirmektedir. Bir şairin her şiirinde aynı istikamette bir söylem aramak, üslup farklılıklarını göz ardı etmek ve onun farklı ruh hâllerini görmezden gelmek onunla ilgili klişe yargıların ve değişmez hükümlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Elbette bir sanatçının eserlerinin tümünde kendini gösteren ortak özellikler, onun sanatçı kişiliğini tespit etmede büyük ehemmiyet arz etmektedir. Ancak bunu yaparken farklı özelliklerin ihmal, onun edebî şahsiyetinin bir anlamda ayırt edici taraflarının da ihmal anlamına gelmektedir. Bu bağlamda klasik Türk edebiyatında, şairlerin aynı konu üzerine farklı yaklaşımları, aynı olaya farklı şiirlerinde verdikleri farklı tepkiler, onların sanatçı kişiliklerinin daha isabetli biçimde belirlenmesinde ve farklı bakış açılarının tespitinde önem arz etmektedir. Nef'î özelinde yapılan bu çalışma ile şair ve şiire dair değerlendirmelerin bu yönde bir bakış açısı ile desteklenmesi gereği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

Akgül, A. (2012). Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'sı ile Türkçe Divan'ındaki iki farklı üslup üzerine bazı tespitler. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 7/2 Spring 2012, p.47-57.

-
- Akkuş, M. (2006). *Nef'î*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. C.32, s.523-525, İstanbul: TDV Yayınları.
- Aktaş, H. (2011). Nef'î'de benlik algılamasının şiirine ve hayatına yansımaları Necip Fazıl Örneği ile karşılaştırma. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 46, 39-60.
- Bachelard, G. (2007). *Ateşin tinçözümlemesi*. (Bezel, N. Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Bloom, H. (2008). *Etkilenme endişesi*. (Aydar, F.B. Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gibb, E.J.W. (1999). *Osmanlı şiir tarihi III-V*. (Çavuşoğlu, A. Çev.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Horata, O. (2012). Nef'î'nin "sözüm" redifli kasidesinin istiare zemini. *Bilig*, 61, 143-156.
- Kuzu, F. (2018). Aşk ve şiir bağlamında mahlas beyitlerinden hareketle iki şair iki şiar: Fuzûlî ve Bâkî'de aşk ve şiir. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Sayı: 7/1, 148-161.
- Nef'î Dîvânı* (1993). (Akkuş, M. Haz.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Subaşı, D. A. (2021). Mütenebbî ve Nef'î'nin fahriyelerinde "ben" in tezâhürü. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 26, 539-568.
- Yalçın, İ. ve Bozkurt, K. (2020). Nef'î'nin şiirlerinde narsisizmin yansımaları. *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, Vol:6, Issue:26, 175-191.
-